

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Illvstrissimi Viri Petri De Marca Archiepiscopi Parisiensis Dissertationvm De Concordia Sacerdotii Et Imperii, Sev De Libertatibvs Ecclesiæ Gallicanæ, Libri Octo

Marca, Pierre de

Parisiis, 1669

Capvt XIV.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15591

ne Subdiaconos & ceteros, ministros in clerum adscribant sine sententia Episcopi, non incogitanti effluxisse verba illa existimandum est. Hoc autem a canone Antiocheno manare non potest; quin potius inde colligitur liberas tunc fuisse Chorepiscopis promotiones illas, absque Episcoporum mandato vel consilio. Quare aliunde trahenda est hæc restrictio, quæ ordinationem quidem Chorepiscopis relinquit, sed de meritis aut numero promovendorum sententiam Episcopi expectari debere præcipit. Quod a Synodo Laodicensi ducendum est, qua cavetur, ne in villis aut in agris Episcopi constituentur, sed *Ἐπισκοπῶν*, id est, *Visitatores*, idem est cum Chorepiscopis, ut mox dicam. Aliquot annis ante hanc synodum decretum fuerat a Concilio Sardicensi ne Episcopi ordinarerentur per vicos & modicas civitates: *Licentia danda non est ordinandi Episcopum aut in vico aliquo, aut in modica civitate, cui sufficit unus Presbyter: quia non est necesse ibi Episcopum fieri, ne vilescat nomen Episcopi & auctoritas.* Amovet ergo Synodus Laodicensis Episcopos a vicis, eisque qui jam constituti erant eam legem præscribit, ut nihil faciant præter conscientiam Episcopi civitatis; id est, ut nihil eorum tentent quæ muneris episcopalis partes attingunt, quin prius ad civitatis Episcoporum retulerint. Tum subdit canon: *Similiter & Presbyteri præter consilium Episcopi nihil agant.* Quod pertinet ad Presbyteros *Ἐπισκοπῶν*, seu Visitatores, de quibus locutus est, qui nihil agere debent absque consilio & sententia Episcopi, in iis quæ munus Visitatoris respiciunt, id est, chorepiscopatus ministerium. Huc planè respexit Basilius. Quod non solum colligitur ex eo quod nullus canon proferri potest, præter istum, qui illius sententiæ suffragetur, sed etiam è verbis quæ mutuatur è canone Laodicensi: *Ne quem adscribat in clerum antè quàm ad nos retuleritis; aut sciatis quòd laicus censetur qui præter sententiam nostram in ministerium receptus fuerit; aut ἡμετέρας γνάμους.* Hæc verba deprompta sunt è canone Laodicensi, *ἢ ἢ γνάμους τῆς Ἐπισκοπῆς.* Unde constanter asserere audeo eundem esse Chorepiscopum & *Ἐπισκοπῶν*. Vterque in agris instituitur, ut rusticanas parœcias visiteret, unde *Ἐπισκοπῶν* nomen; ne quis scilicet existimaret vico alicui sic additum, ut in alias curas asfurgere non posset. Quo sensu accipiendus est Zonaras, cum adnotat Circuitores istos & Lustratores hac & illac circumcursare ad fidelium salutem, *καθάρσας οἰκίας μὴ ἐνοχῶντες*, id est, nulli sedè adscriptos: quia scilicet ex

se Chorepiscopi munus nulli vico specialiter addicit, cum in generali aliquo ministerio versetur. Nisi aliter visum fuerit Episcopo, qui Periodeutam alicui Ecclesiæ vicinæ adscribere potest, collato & adjuncto munere ceteras visitandi. Quæ videtur mens fuisse Synodi Laodicensis; cum antè Chorepiscopi ministerium Clero civitatis adscriptum potius videretur quàm vicinæ alicui Ecclesiæ affixum. Nova appellatio Periodeutarum a Synodo Laodicensi profecta, quæ Chorepiscopi nomen ad comprimendos ministros illos averfata videtur, in Oriente obtinuit. Vnde Actione quarta Concilij Chalcedonensis fit mentio Alexandri Presbyteri & Periodeutæ, & Actione decima, Valentini, qui Presbyter erat & Periodeuta. Modum quem in visitandis Ecclesiis & monasteriis sibi subjectis observabant Chorepiscopi in Oriente docet Collectio Canonum Arabicorum canone quinquagesimo quinto.

C A P V T X I V.

Synopsis.

I. Presbyterorum & Diaconorum ordinationes vetera Chorepiscopis a Concilio Antiocheno, sine Episcopo. Ea verba explicata ex mente Balsamonis, adversus Zonaram. Eadem interdictio in canone Ancyrano. Duae interpretationes, quæ eliciuntur è textu Græco, absurda.

II. Mendosum esse textum probatur è versionibus Latinis, tum Dionysij Exigui, quæ mutila est, & restituitur, tum ejus quæ usui est Carolus Magnus, tum Ferrandi Diaconi. E collatione trium interpretationum emendatur textus Græcus canonis. Quo vetatur Chorepiscopis Presbyterorum & Diaconorum ordinatio, & Presbyteris ne aliquid agant sine jussu Episcopi. De Presbyteris promovendis Chorepiscopi referrebat ad Episcopum.

III. Curam pauperum gerebant, è Synodo Neocæsariensi, cujus canon explicatur. Chorepiscopi ad formam septuaginta Discipulorum constituti; qui erant secundi ordinis præceptores, ex Hieronymo. Etsi autem secundi ordinis essent, id est, Presbyteri, offerebant tunc solemnem pompam.

IV. Aliquando chorepiscopatus concedebatur, recisis plurimis facultatibus quæ huic ministerio competeant; ut patet è Synodo Regensi, in causa Armenarum; cui tamen confirmatio neophytorum relinquitur.

V. Explicatur Sidonij locus famosus, de Claudio, qui erat antistes ordine in secundo, id est, Chorepiscopus. Savaro interpretatur de archidiaconatu. Sed Presbyteri erant ordinis secundi, & Diaconi tertij.

VI. Leo I. Chorepiscoporum potestatem restrixit, vetera Confirmatione, altarium & virginum benedictione; Subdiaconorum ordinatione illis relicta. De Chorepiscopis referunt Galli ad Zachariam. Et iterum

Synod. Laodic. can. 11.

Concil. Sardic. can. 4.

Synod. Laodic. can. 11.

1. de. Co. Antioch. can. 11.

Basili. d. 17.

Leo I. de. Confir. can. 11.

ad Leonem III. qui irritas esse decrevit etiam ordinationes Subdiaconorum. Ratio hujus novi responsi inquiritur. Explicatur canon septime Synodi, de Lectorum ordinatione.

VII. Licet votum à Leone, & à Synodis Gallicanis, ne Chorepiscopi deinceps fierent, retenti sunt tamen ab Episcopis. Quia eorum curas levabant. Ut colligitur è Capitularibus, & Synodo Meldensi.

VIII. In quo versaretur eorum ministerium anno 840. Cujus occasione electio Episcoporum differabatur à Regibus, qui reditus Ecclesie vacantis relegant. Synodus Meldensis explicata, è Flodoardo.

IX. Dubitatum iterum in Gallia de ordinibus presbyterij collatis à Chorepiscopis. Consultus Nicolaus I. respondit esse validos, sed abstinendum ab illis in posterum. Contrarium senserunt post aliquot annos provincia Belgice Episcopi. Cessatum deinceps à Chorepiscoporum institutione. Pars sollicitudinis translata in Archidiaconos. Unde lapsus Siegeris, qui Archidiaconos cum Chorepiscopis confundit. In Patriarchatu Alexandrino hodie nulli Episcopi, sed Chorepiscopi.

I. CETERUM quod attinet ad Presbyterorum & Diaconorum ordinationes, Chorepiscopis omnino eas admittit canon Antiochenus: Nec Presbyterum verò nec Diaconum audeant ordinare, prater civitatis Episcopum, cui ipse cum possessione subjectus est. Quod non ita est intelligendum, ac si ex mandato Episcopi permitti illis posset ea ordinatio. Accedere quidem potest ordinationi ab Episcopo celebrandæ, sed solus eam peragere non potest. Eleganter Balsamo:

Can. Antioch. μητε δε φοιτε ου τερη ηε τει διαι κότεν χειροτονειν παλαι, δι γα τ ου τη παλι επι σκε που, η υστε χειροτονει τει η χειρα.

Balsamo de ex. λημειται εις τ αυτου ορε πεισ τ ου, αλλα η εις τ αυτου τριλιευρ τει εανου.

Syn Ancy. cap. 13.

Illud autem, Sine Episcopo qui est in urbe, non accipitur pro eo quod est, sine ejus mandato, sed pro eo quod est, sine illius consecratione. Etsi enim fuerit Chorepiscopo mandatum ut Presbyterum ordinet, & hoc fecerit, irrita erit ordinatio, quod non sit ei à canonicis data Presbyterum ordinandi potestas. Quæ contra sententiam Zonaræ, etsi tacito ejus nomine, Balsamo disputat. Hoc decretum hauserat Synodus Antiochena è Concilio Ancyrano; cujus canonem Græcum recitabo, ut restituam veram lectionem, & eadem opera sinceram ejus explicationem aperiam, quæ ob illud vitium viros eruditissimos latuit: χειροτονίους μη εχέτωσ αφεσβυτεροι η διακονουσ χειροτονειν, αλλα μηδε αφεσβυτεροισ πολεωσ, χειρισ τε επιτοπιωνσ ουδ τε επιτοπιουσ μη γεαυματων, εσ ετερα παροικια. Ex hac lectione, quam Collectio Canonum Zonaræ & Balsamonis exhibet, duplex sensus elici potest, juxta varias interpretationes quas ambigua phrasîs Græca ferre potest. Ita enim verti potest: Chorepiscopis non licere Presbyteros aut Diaconos ordinare, sed neque Presbyteris civitatis, nisi eis permittatur ab Episcopo per litteras, in aliena parœcia. Vel ita, sed neque Presbyteros civitatis, accusandi casu, non dandi, ut in su-

periori interpretatione. Iuxta priorem explicationem, potestatem admittit Presbyteris urbicis ne Presbyteros aut Diaconos ordinent, nisi eis licentia per litteras facta fuerit ab Episcopo, in aliena parœcia. Quod ineptum est, & alienum à regula, quæ Presbyterorum ordinationes solis Episcopis tribuit, idque in sua cujusque parochia, cum εφοροι χειροτονια omnino sint vetitæ. Si accusandi casu legas, prohibebitur Chorepiscopis Presbyteros & Diaconos ordinare, imò etiam Presbyteros urbicos, sine litteris Episcopi, in aliena parœcia. Quo quid absurdius dici possit, non video. Anne cui verita est Presbyteri vicani ordinatio, non etiam potiori jure vetita est urbici, ut de hac iterum urgenda non sit interdictio, quasi de re minoris momenti ageretur, quæque superiori prohibitione non esset comprehensa? Deinde quid est illud, in aliena parœcia? ac si Chorepiscopis libera esset ordinatio Presbyteri in sua parœcia sine litteris, vel ab iis tentari posset ordinatio Presbyterorum cum Episcopi consensione ac litteris in aliena parœcia. A Zonara vel Balsamone, qui hanc ultimam interpretationem sequuntur, nullum subsidium sperari potest: quia, ut fatetur Balsamo, seculo illo Chorepiscoporum gradus omnino exoleverat. Ideo commentandi labore superedit. Vel fortè quod desperaret sinceram sententiam canonis se assecuturum.

II. Mendosus omnino canon Græcus, è quo tot ineptiæ sequuntur. Ejus vera lectio constituenda est ex antiquis versionibus. Dionysius Exiguus, qui veterem satis confusam castigavit, sic habet: Chorepiscopi non licere Presbyteros aut Diaconos ordinare. Sed nec Presbyteris civitatis, sine precepto Episcopi vel litteris in unaquaque parochia. Sed editio vulgata Dionysij mutila est; ubi restituenda sunt hæc verba, aliquid agere, quæ inferere oportet post ista, Presbyteris civitatis. Etenim Epitome Canonum ab Hadriano I. concinnata è versione Dionysij Exigui, integra verba illa retinuit, quæ de sunt in editione Codicis Canonum: Ut Chorepiscopi Presbyterum vel Diaconum non ordinent, nec Presbyter aliquid agat in parochia sine precepto Episcopi. In Capitulari Aquilgranensi Caroli M. canon his verbis proferitur; quæ concinunt cum interpretatione quæ extat in Collectione Isidori: Vicariis Episcoporum, quos Græci Chorepiscopos dicunt, non licere Presbyteros vel Diaconos ordinare, sed nec Presbyteris civitatis sine Episcopi precepto amplius aliquid jubere, vel sine auctoritate litterarum ejus in unaquaque parochia aliquid agere. Ferrandus Diaconus Carthaginensis,

Capitulari Aquilgran.

qui eodem tempore floruit quo Dionysius, videtur hæcisse interpretationi à superiore non dissimili. Ait enim in Breviatione canonum Titulo LXXIX. *Vt Chorepiscopi, id est, vicarij Episcoporum, nec Presbyteros nec Diaconos ordinent, nisi tantum Subdiaconos. Concil. Anquiritan. Tit. 13. Conc. Antioch. Tit. 20.* Superest alterum membrum canonis Ancyrani, quod agit de Presbyteris civitatis. Ejus sententiam refert Ferrandus Titulo XCII. *Vt Presbyteri civitatis sine jussu Episcopi nihil jubeant, nec in unaquaque parochia aliquid agant. Concil. Sardic. Tit. 13. Legendum Concil. Anquir.* Nulla enim fit mentio Presbyterorum civitatis in Concilio Sardicensi; sed in solo Ancyrano, dicto canone. Tres istæ interpretationes constanter legunt, *Presbyteris civitatis*, dandi casu, & *in unaquaque parochia*. Vnde sine dubio emendari debet textus Græcus, legique, *ἐν καθ' ἑαυτὴν παροικία*; non autem *ἐν ἐπαρχίᾳ*, ut præfert lectio Zonaræ. Mutilum etiam alia ex parte Græcum contextum esse constat, ex iisdem interpretationibus. Hiatus enim hujus sententiæ, *sed nec Presbyteris civitatis sine literis Episcopi & jussu in unaquaque parochia*, his verbis supplet, *aliquid agere*. Itaque in Græco contextu deest *πρὸς τὸν ἑαυτὸν*, aut quid simile. Quo loquendi modo utitur Synodus Laodicensa in simili specie: *Presbyteri præter consilium Episcopi nihil agant, jussu τὸν ἑαυτὸν*. Scilicet coercita est Presbyterorum urbicorum functio ad arbitrium Episcopi, de quo literis constare oportuit. Quod esset Chorepiscopi munus erga promovendos ad presbyteratum in agris & vicis, colligere licet ex administratione rusticarum parochiarum, quæ illi credita erat. Scilicet morum inquisitio, imò & delectus eorum qui adscribendi erant, ad eum pertinebat. Quod in Oriente locum habuit, ut docet Collectio Canonum Arabicorum can. LX. *Non enim licet ut ullus ministret in sacello sive capella diæcesis sine licentia Chorepiscopi, quandoquidem ipse est caput illorum.* Istud omnibus Presbyteris arrogat epistola Nicænæ Synodi, ut designent eos qui mererentur adscisci in clerum, *καθ' ἑαυτὸν, ἢ ὄνομα ἑπιλόγου τῆς ἐκκλησίας τῆς ἀρχιεπισκοπῆς*. quæ curam Chorepiscopi non excludunt.

III. Eximiam pauperum curam Chorepiscopos gessisse dixi, secundum mentem Synodi Neocæsariensis, cujus hæc est sententia. Presbyteris agrorum liberum non esse ut orationem faciant in Ecclesia civitatis, coram Episcopo, vel urbis Presbyteris. Vnde sequi videbatur idem statuendum de Chorepiscopis, qui rusticis parochiis præerant; maximè cum essent se-

cundi ordinis Sacerdotes. Hoc enim significant verba illa, *ad similitudinem septuaginta constitutos esse*. Presbyteros enim, sive minoris gradus præceptores, cum septuaginta Discipulis componebant veteres; ut patet ex Hieronymo, qui duodecim fontes explicans allegoricè in epistola ad Fabiolam de LII. mansionibus, *Nec dubium, inquit, quin de duodecim Apostolis sermo sit, de quorum fontibus aque derivatæ totius mundi siccitatem rigant. Iuxta has aquas septuaginta creverunt palme, quas & ipsos secundæ ordinis intelligimus præceptores; Luca Evangelistæ restante duodecim fuisse Apostolos, & septuaginta Discipulos minoris gradus, quos & binos ante se Dominus præmittebat.* Attamen et si inter Presbyteros recensentur Chorepiscopi, canon decernit eum honorem illis deferri ut offerant *honorati*, præsentè Episcopo & Presbyteris civitatis. Cujus moris eam rationem reddit, quia comministri sunt, & impensum studium pauperibus exhibent. Quorum verborum hic est sensus; Chorepiscopos non esse adscribendos Presbyteris agrorum, sed potiùs inter comministros civitatis adsciscendos, quia Episcopum sollicitudine episcopali in pagis visitandis levant, eiusque vices gerunt, ideoque *συνεπιτροπὸν* dici possunt. Vnde fit, & ex studio quod erga pauperes exhibent, ut offerant *honorati*, *καθ' ἑαυτὸν καὶ πτωχοὶ*. Quæ synodi verba, ne sint otiosa, ita intelligi debent, ut Chorepiscopi solenniori & celebriori pompa in sacris ministeriis obeundis procederent quàm Presbyteri civitatis, eo satellitio Clericorum stipati quod episcopalem quandam honorem referret, licet revera eorum gradus ad typum septuaginta Discipulorum esset expressus. Curam verò pauperum præcipuam gerebant, quos arbitrio Episcopi, & suo ministerio, procurabant, ita ut miseris species quædam frumentationis præberetur. Quare inter cetera Chorepiscopi munia, in Opusculo Ebonis, refertur peregrinorum & pauperum exhibendorum studium, maximè cum morbo vexantur: *Hospitalitatem scitari; infirmos visitando, obsequia benignitatis, & benedictionis, & sanctæ unctionis inferre.* Ex eo profectum ut in Canonibus Arabicis, Chorepiscopis cura imminet præficiendi aliquem, qui juxta vires uniuscujusque vici eos reditus colligat qui ab Episcopo ad alendos pauperes & recreandos peregrinos impendi debent.

IV. Aliquando tamen chorepiscopatus conferebatur angustioribus finibus exercendus; ut contingit in causâ Armentarij, cujus ordinatio ad episcopatum Ebrodunen-

Vide epistolam Leonis I. ad Presbyteros apud Barinam, & Theodulphum Aurelianensem Episcopi, allegantem Presbyteros sine diæcesibus.

Opusc. Ebonis Archiep. Rem. in Appendice Historiæ docti.

Syn. Laodic. c. 17.

Epist. Nic. Syn. apud Theod. l. 1. c. 11.

Syn. Neocæs. c. 14. si quis presbyterus in agro suo orationem faciat in ecclesia civitatis, coram episcopo, vel urbis presbyteris, non habet potestatem.

syn. Reg. c. 1.

sem, à duobus tantum Episcopis peracta, rescissa est à Synodo Regensi anno quadringentesimo trigesimo nono. Concessum tamen est Armentario ut Chorepiscopi nomine Ecclesiam unam obtinere posset, si quis Episcopus eam illi conferre voluerit; sed iis legibus quæ chorepiscopatum illum in angustias redigunt. Vetatur enim ne duarum Ecclesiarum gubernationem obtinere possit, ne quis ei locus decernatur quem curiæ & civitatis species aut ordo nobilitat, ne vel ultimum Clericum ordinet in sua Ecclesia, ne unquam in civitatibus offerre præsumat, etiam sub Episcoporum absentia. Attamen hoc unum chorepiscopatus vestigium illi relinquunt, ut *in sua Ecclesia neophytos confirmare & ante Presbyteros offerre possit*. Sed recisæ illæ facultates satis evincunt ordinario jure Chorepiscopis eas competitivisse, etsi aliis probationibus destitueremur.

V. Ex iis quæ hucusque differuimus manifestè constat cur Ferrandus Diaconus, Isidorus Hispalensis, & antiqua Canonum interpretatio, Chorepiscopos, Vicarios Episcoporum, & Concilium Parisense, ministros esse dixerint. Hinc explicandus est locus Sidonij, eruditorum disputationibus famosus: qui de Claudiano Mamerti Viennensis Episcopi fratre loquens, quem ejus *Consiliarium in judiciis, Vicarium in Ecclesiis, & Procuratorem in negotiis* fuisse observat, antistitem ordine in secundo esse scripsit.

Sidon. l. 4. ep. 11.

*Antistes fuit ordine in secundo,
Fratrem fasce levans episcopali.
Nam de Pontificis tenore summi
Ille insignia sumpsit, hic laborem.*

Vel me tacente nemo est qui non videat merum Chorepiscopum describi, qui vices Episcopi gerit, etsi nomine & dignitate episcopali non fruatur. Secundus ordo presbyteratum significat, in quo ita constitutus erat Claudianus, ut antistes esset, id est, primas partes presbyterij obtineret in sollicitudine episcopali. Quare emendandus est Gennadij locus, qui Claudianum istum, Episcopum Viennensem appellat. Air enim, de Salviano loquens: *Scriptis expositiones extremae partis Ecclesiasticæ ad Claudianum Episcopum Viennensem*. Rescribendum est, *Chorepiscopum*. Nunquam enim episcopatum Viennensem obtinuit, cum illi Mamertus superstes fuerit. Vir eruditus Ioannes Savaro, in Notis ad Sidonium, putabat Claudianum Archidiaconi munus exercuisse in Ecclesia Viennensi, unde adeptus esset antistitis nomen ordine in secundo. Quæ explicatio aliena est à modo loquendi veterum, qui Presbyteros in secundo sacerdo-

Gennadius de vitijs Illust. in Sidoniam.

Opratus Mil. l. 5. contra Parmen.
Facund. Hieronim. l. 12. cap. 1. Sidon. l. 4. ep. 25. Lex 20. in Appendice C. Theod.
1 Leo l. ep. ad Anast. Thebal. c. 4.
2 Hier. ep. ad Fabiol. supra laudat.

tio, Diaconos in tertio constitutos dicebant, quartum ordinem à capite Subdiaconatum, Presbyteros, secundi ordinis præceptores, secundi in Ecclesia ordinis; quemadmodum apud Græcos Gregorius Nazianzenus à patre in presbyterium adscriptus, se in secundas sedes promotum scripsit, *eis ἴσθων τοῖς δευτέρου*. Itaque Archidiaconus erat Primicerius tertij ordinis Diaconorum. Sed Chorepiscopus erat antistes ordine in secundo.

4 Syn. Rom. in Symm. c. 6.

Greg. Naz. in carm. de vita sua

VI. Tandem Leo Primus Galliarum & Germaniarum Episcopis respondens aliquot annis post Synodum Regensem, Chorepiscoporum ministerio fines quosdam præscripsit, arctiores quàm essent antiquitus. Nam præter Diaconorum & Presbyterorum ordinationes, quæ antiquis canonibus erant vetitæ, baptizatorum consignatione, quæ etiam ipsi Armentario relicta fuerat à Synodo Regensi, altarum & virginum benedictione illis interdixit, licet Presbyteris committi solerent. Sed ordinationem Subdiaconorum liberam illis reliquit, quæ etiam à Concilio Hispalensi habito anno DCXIX. vetita non est; licet eo tempore huic gradui lex cœlibatus adjuncta fuisset, non solum ex Gregorij Magni decreto, sed etiam ex consuetudine antiquiori, quæ canone Concilij Agathensis confirmata est anno quingentesimo sexto.

Leo ep. 8. ad Ep. Germ. & Gal.

Dubitarunt Galli de Chorepiscoporum ministerio anno DCCXLVII. Quæ de re Pippinus Major domus Francorum retulit ad Zachariam Summum Pontificem: qui canonem decimum Concilij Antiocheni servandum esse decrevit, quo Subdiaconorum ordinatio diserte illis permittitur. Eo responso plenè satisfactum non est iis dubitationibus quæ anticipem tenebant Ecclesiam Gallicanam. Cuique enim comperta erat definitio Synodi Antiochenæ, sed de verborum genuino sensu erat quæstio. Quare necessaria fuit altera Relatio, quæ temporibus Caroli Magni missa est ad Leonem III. qui controversiam solvit juxta definitiones decessorum suorum, id est, Leonis I. & Zachariæ, & juxta præscripta canonum, id est, Synodi Ancyranæ, Antiochenæ, & Neocæsariensis; decrevitque irritas esse Presbyterorum, Diaconorum, & Subdiaconorum ordinationes, infantium consignationes, Ecclesiarum & virginum benedictiones; quæ omnia ab Episcopis iterum erant rite peragenda. Rectè quidem & canonicè Presbyterorum & Diaconorum ordinationes à Chorepiscopis tentatas rescidit. Sed hæreo in ordinationibus Subdiaconorum; quæ illis diserte permittæ cum essent à Concilio

Zacharius ep. ad Pippinum ep.

lib. 6. c. 10.

Concilium Antiochenum.

à Concilio Antiocheno, needum erant ve-
vita ullo decreto. Non moror enim stra-
mentitiam epistolam sub Damasi nomine in
Collectione Isidori publicatam. Occasio-
nem tamen sumpsisse videntur Leo III. &
Episcopi Gallicani è verbis ambiguis Epito-
mes Canonum ab Hadriano I. concinnatæ;
cujus usus frequens erat in Gallia, ut patet
è variis locis Capitularium, ubi verba ipsa
hujus Epitomes referuntur. Etenim breviam
decimi canonis Antiocheni ita concep-
tum est: *Quod Chorepiscopi ordines inferio-
res usque ad subdiaconatum dare possint.* Vnde
Leo & Synodus Gallicana in re dubia inter-
pretationem adversus Chorepiscopos fa-
cientes, subdiaconatum ab eorum ordina-
tione subdixerunt. Quare Synodus Mel-
denfis anno DCCCXLV. eisdem verbis usa
est, dum vetat ne ordines ecclesiasticos tri-
buant, nisi usque ad subdiaconatum. Suspi-
cabitur aliquis hac tempestate in Oriente re-
strictam fuisse Chorepiscoporum auctorita-
tem ad Lectorum solas ordinationes, ex ca-
none XIV. Septimæ Synodi, quæ juxta
veterem consuetudinem à Chorepiscopis
promovendos esse Lectores decernit. Sed
observandum est, eo canone non agi de ju-
re Chorepiscoporum in Clericis cooptan-
dis, sed delectione publica sacrarum scrip-
turarum è suggestu & ambone Ecclesiæ;
quæ à pueris pronuntiabatur ad clerum de-
signatis, sed nondum ab Episcopo adscrip-
tis. Canon vetat à quoquam in synaxi eas
prælegi, nisi manus impositionem accepe-
rint ab Episcopo, aut à monasterij Abbate,
aut à Chorepiscopo de sententia Episcopi,
juxta veterem consuetudinem.

VII. Licet autem Chorepiscoporum
ministerium damnatum fuerit à Leone Pa-
pæ & à Synodo totius regni, veritumque ne
Chorepiscopi à quibuscunque Episcopis
deinceps fierent, attamen eruperunt ite-
rum, egeruntque altas radices in Galliis.
Sed repressa est eorum audacia à Concilio
Parisiensi anno DCCCXXIX. quod præ-
cipuè in id invehitur in quo ab iis tunc
peccabatur, nempe in baptizatorum con-
firmatione; qua illis à Patribus interdicitur,
ea ratione, quod in Concilio Neocæsa-
riensi ad formam septuaginta Discipulorum
constituti fuisse dicantur; ut Episcopi Apo-
stolorum locum obtinent; quibus donum
sancti Spiritus per manuum impositionem
tradendi facultas, non autem Discipulis,
concessa fuisse legitur in Actis. Mirabitur
fortè aliquis, nec immeritò, quis redivivos
excitaverit Chorepiscopos, & unde tanta
illorum pervicacia proficisceretur, ut rebus
tam gravi auctoritate definitis stare nollent.

Sed omnem admirationem deponet, si quis
consideraverit imperfectam esse legem quæ
vetat, sed si quid contra factum sit, non ir-
ritum decernit. cujus generis erat hæc in-
terdictio, ne Chorepiscopi ordinentur.
Quare cum ab arbitrato Episcoporum hæc
institutio penderet, eadem ratione qua fo-
vebantur olim à quamplurimis Episcopis,
ab iisdem vel retenti vel restituti sunt. Causa
verò quæ gratiosos Episcopis reddebat
Chorepiscopos, ea est, quod in se suscipie-
rent omnem curam & laborem episcopalis
ministerij, & desidia Episcoporum patrocina-
rentur: qui sollicitudine pascendi gregis
levati, secularium more, genio suo indul-
gebant, ut elicitur è Capitularibus & è Sy-
nodo Meldensi. In Capitularibus disertè
scriptum est, Chorepiscopos factos ab Epi-
scopis, qui suis quietibus ac delectationibus
inherent. Synodus Meldensis animadverti
statuit in Episcopum qui propter desidiam,
aut secularem pervagationem, vel propter infir-
mitatem, modum suam Chorepiscopis transcen-
dere consenserit.

Capit. lib. 6. c. 119.

Syn. Meld. c. 44.

ADDITIO
STEPHANI BALUZII.

Istud ipsum paulò asperioribus verbis urget
Hincmarus in epistola XLV. cujus meminit Flo-
doardus lib. III. Hist. Remensis cap. XXIX. quæ
ante hos viginti annos ex codice Virdunensi edita est
ab eruditissimo viro Iacobo Sirmundo. Hincmarus
ergo respondens cujusdam Episcopi consultationi-
bus, hæc adversus Episcoporum desidiam scribit in
capite XVI. illius epistolæ; *Sed & scandalum in Ec-
clesia misit, sicut & quidam Episcopi, etiam à longè
præcedentibus temporibus, scandalum pro sua quiete
& voluptatibus in Ecclesiam introfuderunt, ordinan-
tes Chorepiscopos, & eis quæ Summis Pontificibus
conveniunt agere permittentes; quos apostolica sedes
sapius reprobat & apostolico mucrone recidit, sicut
in decretalibus eorum qui voluerit recensere inveniet.*

VIII. Quænam autem esset hæc tem-
pestate Chorepiscopi potestas, accuratè
docet Ebbo Remensis Episcopus in eo O-
pusculo quod de Ministris Ecclesiæ Re-
mensis scripsit, id est, Præposito, Archi-
diacono, & Chorepiscopo: *Chorepiscopi
verò ministerium est, omnem sacerdotalem to-
tius regionis sibi commissa conversationem cor-
rigere atque dirigere, & quæ sequuntur. Ius
autem dandæ consecrationis ex præcepto
Episcopi Ebbo metitur. Synodus Melden-
sis Chorepiscopis modum præfixit juxta ca-
nones, præcipuèque prospexit ne post
obitum Episcopi aliquid ex episcopali mini-
sterio specialiter Episcopis debito attentarent.
quia, iniquunt, ex hoc magnum scandalum,
& divisionem rerum ecclesiasticarum, atque di-
lacionem in canonicè ordinandis Episcopis, De-*

Opusculum Eb-
bonis De Min-
Ecc. Rem. editum
à R. P. Sirm. in
Append. Flodoardi
di.

Synod. Meld. c.
44.

Epist. Rem. c. 14.
in fine c. 13. in
opusc. Sirm. in
Append. c. 119.
Synod. Meld. c.
44. in fine.

Lib. 6. Capit. c.
119. Placuit ne
Chorepiscopi deinceps
à quibusvis
fiant.

Concilium Pari-
sien. super lauda-
tione.

Ecclesijs accidisse conspeximus. Quæ verba lucem accipient è Flodoardo; qui Leonem IV. interpellatum ab Hincmaro scripsit de ordinationibus à Chorepiscopis peractis, præcipuè post obitum alicujus Episcopi. Occasione enim ministerij Chorepiscoporum, quo satis consultum videbatur ecclesiasticæ administrationi, Reges differebant electiones Episcoporum, & interim ecclesiasticæ facultates secularium usibus cedebant. In hac verò epistola, inquit Flodoardus, de his quos temeritas chorepiscopalis ordinare, vel quòd Spiritum sanctum consignando tradere præsumebat, requisivit. Et quòd terrena potestas hac materia sæpe offenderet, ut videlicet Episcopo quolibet defuncto, per Chorepiscopum solis Pontificibus debitum ministerium perageret, & res ac facultates Ecclesiæ secularium usibus expendebantur, sicut & in nostra Ecclesiâ jam secundo actum fuisset.

IX. Si extarent Hincmari epistola & Leonis IV. rescriptum, profectò magnum adjumentum afferrent ad hujus materiæ discussionem: quæ licet à Synodo Meldensi sincerè decisa esset, si ambiguitatem circa Subdiaconos demas, attamen variis desiderio Episcoporum contentionibus iterum revocata est in dubium, adeo ut Nicolaus I. tractus fuerit in partes pro Chorepiscopis. Etenim anno octingentesimo sexagesimo quarto consultus à Rodulfo Archiepiscopo Bituricensi, de Presbyterorum & Diaconorum ordinationibus collatis à Chorepiscopis in Gallia, respondit validas quidem esse ordinationes illas; sed veruit similia à Chorepiscopis præter regulas tentari in posterum, ne ad eos dignitas Episcoporum transferretur. Hoc autem argumentum ad sententiam suam fulciendam adducit: *Ad formam enim septuaginta, Chorepiscopi facti sunt; quos quis dubitet Episcoporum habuisse officia? Quæ responsio, quamvis à canonibus omnino aliena, excusatos tamen reddit Gallicanos Episcopos, si varias in partes distraherentur, cum ipsi Romani Pontifices in hac quæstione contraria rescripta ediderint. Hoc solum pro defensione Nicolai proferri potest, quòd diversis occupatus negotiis, cursim respondere coactus fuerit, ut ipse præfatur in dicta epistola. Non obtinuit tamen apud Belgicos Episcopos hæc responsio, ut colligere licet è Synodo Metensi, quæ anno DCCCLXXXIX. coacta, hæc statuit: *Ut Basilicæ à Chorepiscopis consecrate, ab Episcopis consecrentur, roboratum est: quia juxta decreta Damasi Pape, Innocentij, & Leonis, vacuum est & inane quiddam in summi sacerdotij Chorepiscopi egerunt ministerio, quòd ipsi iidem sunt qui & Presbyteri, sus-**

*ficienter inveniuntur. Plus detrimenti Chorepiscopis attulit invidiosa hæc Nicolai sententia quàm tot synodorum definitiones, cum nihil sibi reliqui esse viderent Episcopi, si Presbyterorum ordinationes à Chorepiscopis tentatæ irritæ non essent, etsi à Canonibus vetitæ. Accedebat incommodum quo vacantes Ecclesiæ laborabant, cum prætextu ministerij quod à Chorepiscopis impendebatur, Principes ab electionibus concedendis cessarent, ecclesiasticis proventibus ad suorum utilitatem revocatis. Tacita ergo definitione potiùs quàm expressa ad executionem Capitularis, rerum experimento consultiores facti Episcopi conspirarunt, à constituendis Chorepiscopis abstinentes, tuncque sollicitudinem animadvertendi in Presbyteros & pagorum visitandorum, quæ præter cetera Chorepiscopis competeat, Archidiaconis concesserunt. Desierant Chorepiscopi sub finem seculi undecimi, ut colligere licet ex Sigeberti historici hallucinatione, qui ex hac muneris accessione, quæ sua tempestate penes Archidiaconos erat, eos cum Chorepiscopis confudit: *Damasus, inquit, Papa decrevit, ne quid contra Episcopos præsumant Archidiaconi, qui dicuntur Chorepiscopi, id est, villarum & regionum Episcopi.* Desuetudo hujus ministerij in Patriarchatu Constantinopolitano id quoque induxit ut Chorepiscopi munus idem esset cum eo quod delegatis à Patriarcha vel Metropolitanis impositum erat, qui monasteria visitabant, ad coercendos immorigeros, controversias Abbatum & monachorum dirimendas, & restaurandam disciplinam monasticam mittebantur. Delegati ejusmodi, *Ἐξαρχοὶ* seu Præfecti dicuntur, quorum potestas iis mandatis comprehenditur quæ relata sunt in Collectione Iuris Græco-Romani. Scholiastes Harmenopuli Exarchos istos cum antiquis Chorepiscopis temerè confudit, in eam opinionem ductus, quòd reliquo Chorepiscoporum ministerio hæc quoque pars visitandorum monasteriorum in Oriente adjuncta sit, ut patet ex Collectione Arabica. Perseverant namque adhuc in Oriente Chorepiscopi. Sed in Patriarchatu Alexandrino, deletis Episcopis, soli Chorepiscopi curam Patriarchæ in administratione Ecclesiarum levant: quod ducentis abhinc annis inductum fuisse testatur Cyrillus Alexandriæ Patriarcha, iis literis quas in Valachia scripsit anno millesimo sexcentesimo duodecimo. Hic est Cyrillus qui post aliquot annos in sedem Constantinopolitanam provectus, meritas pœnas dedit, quòd à veteri Ecclesiæ illius traditione deficiens,*

Flodoard. l. 1.
Hist. Rem. c. 10.
Nicolaus I. in ep.
ad Rodulf. Bitur.
Tom. 1. Conc.
Gall.

Sigebertus in
Chron.

Lib. vi. Ind.
Græco-Rom.

Scholion ad Tit.
ix. Episcopi Or.
notati Hæretici,
perjurarum, &
alii Apocryphi
Episcopi, &
Patriarchæ
eis, & in partem
malis.

& ab Hieremia Patriarchæ censura, qua Confessionem Augustanam olim notaverat, aliquot articulis professionis Hollandicæ subscripsisset.

CAPVT XV.

Synopsis.

I. Principes tuentur constitutiones ecclesiasticas qua sunt promulgata & usu recepte. Promulgatio legum necessaria, ut sint nota, e Novella Iustiniani. Ordo promulgationis in Imperio; Et in Gallia.

II. An constitutionum ecclesiasticarum promulgatio Roma facta sufficiat. Communior, & verior opinio, non sufficere. Quod congruit cum lege naturali, & civili. Et exemplo Iustiniani, qui leges ecclesiasticas per provincias edebat, directis literis ad Patriarchas, ut eas Metropolitanis, hi autem Episcopis insinuarent. Hac necessitas probatur ex discrimine legum pontificiarum & regiarum.

III. Probatur etiam e Conciliis Lateranensi & Tridentino.

IV. Et praxi Universalis Ecclesie, in definitionibus Conciliorum Generalium per provincias publicandis; ut constat e Concilio Arelateni primo, & Niceno.

V. E Synodo quoque Sardicensi. Explicatus Athanasius, de numero Episcoporum qui ejus restitutioni subscripserunt. Et ex Hilario.

VI. E Concilio quoque Ephesino.

VII. Idem mos usurpatus ab antiquis Rom. Pontificibus, in Decretis suis edendis per provincias. Siricius eam curam imponit Himerio Tarracoeni Episcopo. Necessaria erat decretorum novorum Siricij editio, ex Innocentio. Qui decreta quoque sua publicari jubet.

VIII. Eo iure usus Zozimus; & Leo I. in capitibus fidei & disciplina. Gallicani Episcopi Decreta Romane sedis in synodis edebant, & canonibus inferebant.

IX. Explicatur quod obijci solet e Nicolao, qui Decretis Pontificum non editis in Gracia, obstringi Photium scripsit. E cuius verbis necessitas promulgationis colligitur.

X. Respondetur objectioni de vitandis excommunicatis ante promulgationem. Id novo & singulari iure receptum. Imò verò Innocentius in explicatione huius novi juris stat pro priore sententia. De tempore quo leges teneant, post editionem, fuse Menochius.

I. **T**VITIO quam Principes Canonibus & Decretis Pontificum præstant, ad eas constitutiones ecclesiasticas refertur quæ vim legum obtinent. Duæ autem conditiones omnino requiruntur ut leges omnes, tam ecclesiasticæ, quam civiles, effectum suum sortiantur. Vna est, ut legitime insinuatæ sint, & promulgatæ; altera, ut sint usu receptæ.

Promulgatio legum ideo necessaria est, quoniam qui legum sententiam ignorant, nulla religione ad observationem teneri

possunt. Vnde præcipua cura post leges conditas hæc fuit apud Græcos & Romanos, ut publicè proponerentur, & tabulis, columnis, vel axonibus affigerentur. Nolo antiquos mores repetere, cum fatius sit iis discutiendis immorari quorum usu quotidiano calent omnia iudicum tribunalia. Extat apud Iustinianum Novella constitutio, quæ modum publicandarum legum præscribit, & earum vim cohibet, donec redita fuerint.

*Novel. 66. F. 1. fa-
ll. nota. Conf. u.
l. 1. & 2.*
manifeste, ut vertit verus interpres, & elapsi fuerint duo menses à die insinuationis. Hæc autem promulgatio eo ordine procedit, ut constitutio à Principe ad Præfectos prætorio dirigatur: qui edictis publicè propositis, eam in civitate, ubi sedes prætoriana instituta est, omnibus notam reddant; deinde eam mittant ad omnes Præsides provinciarum, qui legem in metropolitana civitate & in ceteris civitatibus provinciarum publicari curabant. Civitatis nomine non singulæ urbes & oppida alicujus provinciarum intelligebantur, sed illæ tantum quæ in laterculo Imperij descriptæ, civitatum nomine & dignitate erant insignitæ; quæ ferè omnes, sub Christianis Imperatoribus, episcopatibus decoratæ sunt. Idem ordo per Gallias etiam hodie obtinet, quoad Principum nostrorum Constitutiones. Nam etsi Galliarum regnum juris Romani auctoritate non teneatur, ejus rationes amplectitur. Edicta autem Principum nostrorum ad Curias Parlamenti (à quibus vice sacra judicatur, æquè ac olim à Præfedis prætorio) eo consilio mittuntur, ut in earum Auditoriis publicentur, in Acta redigantur, & præcepto Curiarum deinde ad Seneschallos exempla Constitutionum deferantur, qui promulgationi curandæ in civitate cui præsent incumbant. Administrationis publicæ forma, quæ hodie apud nos viget, paululum à Romani Imperij ordine discedit. Sed discrimen illud in provinciarum finibus, qui angustiores apud nos, potiùs quàm in re ipsa versatur. Etenim illi provincias solidas, id est, metropolitanam civitatem cum ceteris civitatibus quæ ab illa pendebant, Præsibus provinciarum credebant; cum apud nos Seneschallis aut Bajulis, qui vices præsidum obtinent, civitas una vel altera cum pago illius civitatis committi soleat. In prima Regum dynastia Constitutiones generales mittebantur ad Episcopos omnes & Iudices, quos Comites frequentius nuncupabant, quorum ministerium per unamquamque civitatem & pagum illi contributum diffundebatur. Qui ordo propagatus est in

*Novel. 66. F. 1. fa-
ll. nota. Conf. u.
l. 1. & 2.*

*Vide Præceptio-
nem Guicramini
Regian. 186. T.
1. Conc. Gall.*

*Vide lib. 1. cap.
14. f. 3.*